Veiligheid bij hijsen, heffen en verplaatsen

Inleiding

Om onze boten en schepen te kunnen onderhouden, zullen we ze uit het water moeten halen en binnen in een botenloods of werkplaats moeten plaatsen. Ook zullen de boten tijdens het onderhoud enkele keren moeten worden omgedraaid of verplaatst. Een ‘kale’ Lelievlet heeft een gewicht tussen de 650kg en 700kg. Het is duidelijk dat bij er lichamelijke risico’s zijn bij het verplaatsen van vletten. In dit informatieblad vind je een aantal praktische tips om deze risico’s zoveel mogelijk te beheersen.

1. Wet- en regelgeving

Scouting is een organisatie met-, van- en voor vrijwilligers. Voor (vrijwillige) leden van een organisatie als Scouting Nederland bestaan geen (Arbo)wettelijke bepalingen met betrekking tot het tillen, duwen of slepen van zware lasten. Dat betekent niet dat we van alles vrijgesteld zijn: We hebben in elk geval een zorgplicht naar onze jeugdleden en vrijwilligers. Vanuit deze zorgplicht is het toepassen van bestaande richtlijnen uit beroeps- en brancheorganisaties sterk aan te raden. Deze richtlijnen noemen we de “stand der techniek”.

Binnen de Arbowet gelden er wèl specifieke voorschriften voor werktuigen waarmee we kunnen hijsen en heffen, waar we ons ook binnen Scouting aan dienen te houden. Hoofdstuk 7, afdeling 4, paragraaf 2a van het Arbeidsomstandighedenbesluit beschrijft de eisen met betrekking tot het gebruik en de keuring van hijswerktuigen. Zo moet de apparatuur voldoen aan het warenwetbesluit voor machines, wat onder andere betekent dat deze moet zijn voorzien van een CE-markering en periodiek moet worden gekeurd. Voor organisaties met vrijwilligers zoals Scoutingverenigingen, geldt dat hijs- en hefmiddelen niet door een gecertificeerde deskundige hoeven te worden gekeurd. De vereniging is echter wèl verantwoordelijk voor het onderhoud en de veiligheid van de eigen hijs- en hefmiddelen. En aansprakelijk voor schade en letsel, wanneer er een ongeval met deze middelen gebeurt.

2. Algemeen

Ongelukken met schade of letsel willen we vanzelfsprekend voorkomen. Het is belangrijk voor de leidinggevenden en het bestuur om te beseffen dat we te maken hebben met jongeren die risico’s, door gebrek aan kennis en ervaring, niet altijd volledig kunnen inschatten.
Zorg er daarom voor dat je vooraf goed nadenkt over wat je wilt gaan doen en maak een zo goed mogelijke inschatting wat er mis zou kunnen gaan. Vervolgens bedenk je hoe je de uitvoering gaat doen waarbij je de risico's kunt vermijden.

Het tillen van zware lasten door jeugdleden in de scoutsleeftijd is af te raden. Het skelet en bewegingsapparaat van kinderen onder de 16 jaar is nog niet voldoende ontwikkeld om zware lasten te tillen. De botten, pezen en spieren kunnen zware krachten nog niet voldoende dragen. Het handmatig tillen, of verplaatsen van Lelievletten door jeugdleden wordt daarom dus sterk afgeraden.
Ook het ‘rollen’ van boten op balkjes brengt in de praktijk enorm veel risico’s met zich mee. Te vaak komen kinderen daarbij met een voet of enkel onder een rollend balkje, met vervelende blessures tot gevolg.
Eventueel is het handmatig omdraaien van Lelievletten mogelijk, maar dat doen we dan bij voorkeur met volwassenen of jongeren van 16 jaar of ouder. Zorg bij het draaien van een boot in elk geval voor voldoende mensen om de boot op zijn zijkant te tillen en aan de andere kant weer te laten zakken.
Het gebruik van mechanische hijs- en hefmiddelen heeft altijd de voorkeur boven handmatig tillen, verslepen en/of duwen.

3. Voorbereiding

Voordat we gaan beginnen met de werkzaamheden is het belangrijk om eerst alle risico’s in kaart te brengen. Stel een *plan* op waarin staat wat je precies wil gaan doen, hoe je het aanpakt en hoe je de risico’s kan beperken. Zorg vòòr je begint dat je iedereen die bij de uitvoering aanwezig is op de hoogte heb gesteld van de details van dit plan!

- Zorg voor een veilige werkomgeving.
- Zorg dat er tijdens het hijsen niemand onder de last kan lopen of staan.
- Wijs vooraf één persoon aan die de leiding heeft en toeziet op de veiligheid tijdens de werkzaamheden.
- Iedereen die niet direct noodzakelijk is bij het hijsen, tillen of verplaatsen van de boten, blijft op een veilige afstand.
- Zorg ook voor rust op de werkplek, zodat degene die de leiding heeft voor iedereen goed verstaanbaar is en hij/ zij direct kan opmerken als er iets niet goed dreigt te gaan.
- Wees altijd extra bedacht op beknelling van handen, voeten, vingers en tenen bij het handmatig tillen.
- Bij het gebruik van mechanische middelen, zoals draaibare kranen, wordt het risico van beknelling nog uitgebreider.
- Goed overzicht en planmatig werken, verkleint deze risico's aanzienlijk.

Houd er rekening mee dat wanneer er hijs- of hefgereedschap met een verbrandingsmotor wordt gebruikt, dat deze voor uitlaatgassen zorgt. Vooral wanneer er binnen in een loods wordt gewerkt, moet er daarom goed geventileerd worden.

Bij gebruik van een mobiele kraan, moet de ondergrond vlak en stevig genoeg zijn. Houd ook rekening met voldoende ruimte voor de kraan om te kunnen draaien en eventuele stempels uit te kunnen zetten. Wanneer dit zorgt voor hinder voor het verkeer, moet er wellicht een vergunning worden aangevraagd bij de gemeente. Zorg in elk geval voor de juiste waarschuwingsborden en eventueel mensen die het verkeer op een veilige manier geleiden.

Voor je begint is het belangrijk dat je de juiste middelen hebt.

- Houten balken en/ of autobanden om de boot op te leggen en te draaien, zodat deze niet weg kan glijden en er voldoende ruimte overblijft voor handen en vingers aan de boot.
- Gebruik bij het werken met mechanische hijs- en hefmiddelen goedgekeurde kettingen of staalkabels. Dus geen zelf samengestelde kettingen of kabels uit de bouwmarkt.
- Kettingen zijn over het algemeen sterker en geven bij eventueel toch breken geen zweepslag.
- Eventueel losgeraakte draden van een staalkabel kunnen venijnige weerhaken vormen en lelijke wonden veroorzaken.
- Controleer alle gereedschappen en hulpmiddelen op maximale belastbaarheid, slijtage, beschadiging, vervorming, etc. Vergeet daarbij de hijsogen van de boot niet!

Wanneer de kettingen zijn voorzien van haken, moeten deze goed door de hijsogen kunnen, zodat ze niet op de punt van de haak belast worden. Wanneer dit niet kan, is het gebruik van D-sluitingen een veiliger alternatief. De borgbouten moeten dan wel helemaal worden aangedraaid. Voor het uit het water hijsen, kan ook gebruik worden gemaakt van banden onder de boot. Zorg er dan wel voor dat deze niet kunnen verschuiven, waardoor de boot eruit zou kunnen vallen.

4. Tijdens het hijsen, heffen en verplaatsen

Degene die het hijs- of hefgereedschap bedient moet over voldoende deskundigheid en ervaring beschikken om dit te mogen doen. Hij/ zij moet bekend zijn met het specifieke werktuig en de werkzaamheden die uitgevoerd gaan worden.

De bestuurder van het werktuig gebruikt deze volgens de gebruiksaanwijzing van de fabrikant. Ook als dit betekent dat hij/ zij daarvoor op een bepaalde plaats moet werken, mag daar niet van afgeweken worden. De bestuurder van het werktuig moet goed en vrij zicht hebben op het werk en de omgeving. Ook moet hij/ zij goed kunnen communiceren met de leidinggevende bij de boot.

Zorg ervoor dat de leiding slechts bij één persoon ligt tijdens het werken en zorgt voor toezicht op de veiligheid. Zorg dat er voldoende EHBO-middelen voorhanden zijn en dat iedereen weet hoe te handelen als er iets misgaat. Soms bepaald de eerste reactie na een ongeluk of het letsel tijdelijk of blijvend is.

Het uitvoeren van hijswerkzaamheden op een wachtschip, zoals het in- en uit het water hijsen van boten (Lelievletten), vraagt een hele strikte organisatie. Hierin wordt specifiek teruggekomen in de infographic die te vinden is op de website van Scouting Nederland.

Laatste minuut risico analyse (LMRA)
Al met al is veiligheid een kwestie van samen logisch nadenken. Wees je er echter van bewust dat ‘Gezond Verstand’ voor iedereen anders is, op basis van kennis en ervaring. Je weet niet wat je niet weet, maar je kunt wel leren. Informeer vooraf en stel jezelf, voor je begint kritisch en eerlijk de volgende vragen:

1. Ken ik alle veiligheidsvoorschriften van de locatie en de middelen waarmee ik ga werken?
2. Weet ik precies wat ik ga doen en hoe ik dat moet doen?
3. Kan ik de werkzaamheden veilig uitvoeren?
4. Heb ik het juiste (goedgekeurde) gereedschappen en middelen?
5. Heb en gebruik ik de juiste Persoonlijke Beschermingsmiddelen (PBM)? Zie: Laag 3 document PBM
6. Is mijn werkplek èn de omgeving veilig?
7. Weet ik wat ik moet doen als er toch iets misgaat?

Als je een of meerdere van deze vragen met ‘*Nee*’ moet beantwoorden:
1. Stop je of start je niet met de werkzaamheden!
2. Waarschuw je de anderen voor de onveilige situatie!
3. Neem je samen met de leiding maatregelen om het probleem op te lossen!

Pas als je daarna alle vragen met ‘Ja’ kunt beantwoorden, ga je verder met je werkzaamheden.